

Цитування:

Дубно І. В. Особливості роботи тамбурмажора в сучасних військових оркестрах України, Сполучених Штатів Америки та Канади. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2020. № 4. С. 165-169.

Dubno I. (2020). Features of the work of the drum major in modern military Orchestras of Ukraine, United States of America, and Canada. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 4, 165-169 [in Ukrainian].

Дубно Ігор Володимирович,
викладач кафедри Музичного мистецтва
Інституту морально-психологічного
забезпечення
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9796-795X>
militaryband@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ТАМБУРМАЖОРА В СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ ОРКЕСТРАХ УКРАЇНИ, СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ТА КАНАДИ

Метою статті є висвітлення основ функціонування тамбурмажорів військових оркестрів Канади і Сполучених Штатів Америки та їх порівняння з відповідними засадами в Збройних силах України, а також визначення позитивного досвіду вказаних зарубіжних держав задля вдосконалення української музичної практики. **Методологія дослідження** передбачає використання системного та компаративного методів. Таке поєднання методів дозволяє розглянути основи діяльності тамбурмажорів у військових оркестрах України та окремих зарубіжних держав з метою отримання цілісного бачення їхньої роботи, а також виявлення спільних і відмінних рис у функціонуванні українських та зарубіжних тамбурмажорів. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше проведено порівняльне конструктивне дослідження роботи тамбурмажора у військових оркестрах України, Сполучених Штатів Америки та Канади; виокремлено провідні аспекти для впровадження їх у діяльність українських військових оркестрів. **Висновки.** Діяльність тамбурмажора у військових оркестрах Сполучених Штатів Америки, Канади та України має ряд спільних та відмінних рис. Видається доцільним запропонувати затвердження методичних рекомендацій щодо керування військовим оркестром за допомогою тамбурштока на рівні керівництва Збройних сил України, визначити особливості конструкції тамбурштоків для різних підрозділів Збройних сил України, а також удосконалити прийоми керування оркестром на місці за допомогою тамбурштока відповідно до стандартів НАТО. Такі заходи, на наш погляд, сприятимуть оптимізації системи підготовки військових диригентів та діяльності військово-оркестрової служби Збройних сил України.

Ключові слова: військовий оркестр, керування військовим оркестром, тамбурмажор, тамбуршток.

Dubno Igor, lecturer of the Department of Musical Art at the Institute of moral and psychological support of the National academy of ground forces named after hetman Petro Sahaidachny

Features of the work of the drum major in modern military Orchestras of Ukraine, United States of America, and Canada

The purpose of the article is to highlight the basics of the work of the drum majors in the military orchestra of Canada and the United States of America and compare them with the relevant principles in the Armed Forces of Ukraine, as well as to determine the positive experience of these foreign countries to improve Ukrainian music practice. **The research methodology** involves the use of systematic and comparative methods. This combination of methods allows us to consider the basics of the drum majors in the military orchestras of Ukraine and individual foreign countries in order to obtain a holistic vision of their work, as well as identify commonalities and differences in the functioning of Ukrainian and foreign drum majors. **The scientific novelty** is that for the first time a comparative constructive study of the work of the drum majors in the military orchestras of Ukraine, the United States of America, and Canada; the leading aspects for their introduction into the activity of Ukrainian military orchestras are singled out. **Conclusions.** The activity of the drum major in the military orchestras of the United States of America, Canada, and Ukraine has a number of common and distinctive features. It seems appropriate to propose approval of methodological recommendations on the management of military orchestras with drum major maces at the level of the leadership of the Armed Forces of Ukraine, to determine the design of drum major maces for different units of the Armed Forces of Ukraine and to improve the methods of controlling the orchestra on the spot. Such measures, in our opinion, will help to optimize the system of training of the military conductors and activities of the military orchestra service of the Armed Forces of Ukraine.

Key words: military orchestra, management of military orchestra, drum major, drum major mace.

Актуальність теми дослідження. Сучасна діяльність тамбурмажорів у військових оркестрах Збройних сил (далі – ЗС) України побудована не лише на власних історичних традиціях, а здебільшого на сукупному досвіді країн – учасниць НАТО. Це зумовлює доцільність докладного вивчення досвіду роботи військових оркестрів, зокрема тамбурмажорів таких держав, як Сполучені Штати Америки (далі – США) та Канада, які володіють ґрунтовними напрацюваннями у даній сфері.

Аналіз досліджень і публікацій. Усебічне дослідження діяльності військових оркестрів видається неможливим без ґрунтовного розгляду основ роботи тамбурмажора. Проте, у вітчизняних наукових джерелах здебільшого аналізувалися лише окремі аспекти діяльності тамбурмажора. Так, Г. М. Григор'єв частково окреслив прийоми, за допомогою яких тамбурмажор здійснює керування військовим оркестром в рамках концертної діяльності [2]. В. А. Дашковський, О. П. Горман та М. І. Хованець у навчально-методичних посібниках висвітлюють організацію роботи тамбурмажора у військових оркестрах ЗС України [3; 4].

Порівняльні дослідження діяльності тамбурмажорів у військових оркестрах України, США та Канади протягом останніх років у вітчизняній науковій літературі не проводилися.

Відтак, метою статті є висвітлення основ функціонування тамбурмажорів Канади і США та їх порівняння з відповідними засадами в ЗС України, а також визначення позитивного досвіду вказаних зарубіжних держав задля вдосконалення вітчизняної музичної практики.

Звичайно, зважаючи на обсяг даної публікації, автор не претендує на розгляд даного питання у повному обсязі.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що підстави діяльності тамбурмажорів мають різний ступінь відображення у державах, які розглядаються. Зокрема, в ЗС України використовуються методичні рекомендації, розроблені науково-методичними працівниками спільно з військовими диригентами та затверджені на рівні вищого навчального закладу, який здійснює підготовку військових диригентів [3; 4]. Натомість у США та Канаді рекомендації щодо роботи тамбурмажорів, розроблені науковцями, носять загальнообов'язковий характер, оскільки затверджені на рівні командування ЗС [7; 8].

Не менш важливим є той факт, що термін «тамбурмажор» у різних джерелах визначається поліфункційно. У музичній літературі загальноприйнятим є етимологічне тлумачення даного терміну, згідно з яким «тамбурмажор» у перекладі з французької означає «tambour» – барабан та «major» – старший чи головний, спочатку головний барабанщик у полку, пізніше – керівник (поряд з капельмейстером) військового оркестру на марші, який відповідав за навчання музикантів [6, с. 264]. Відповідно до тлумачного словника української мови тамбурмажор визначається дещо вужче – як «головний полковий барабанщик у французькій армії XVII—XIX ст. і в російській армії XIX ст.» [1, 1429].

Відповідні особливості у тлумаченні вищезазначеного поняття характерні для кожної з вищезазначених держав. Так, у нормативних документах США та Канади не вимагається, щоб тамбурмажор був саме барабанщиком, однак така особа повинна володіти музичними знаннями, а також вміти викладати всі аспекти тренування та забезпечення церемоній. Щодо ЗС України, то функції тамбурмажора виконують переважно військові диригенти або найбільш підготовлені музиканти оркестру.

Відносно військового звання тамбурмажора, то в ЗС України це здебільшого офіцери та в окремих випадках – особи сержантського складу. Посібник з тренувань та урочистостей ЗС Канади чітко роз'яснює, що це особи від рангу рядового до рангу, який є вищим за рядовий, але нижчим, ніж офіцерський, – Chief Warrant Officer [8]. У тренувальному циркулярі ЗС США військового звання тамбурмажора не вказано [7]. Проте, з переліку його обов'язків випливає, що тамбурмажор може мати військове звання молодшого офіцера. Так, він здійснює маневрування церемоніальної одиниці під час виступів, консультування з навчальних питань оркестру, а також надає допомогу старшому офіцеру в підготовці оркестру до забезпечення церемоній та навчанні основних кандидатів у тамбурмажори [7].

Відповідно до 8-го параграфу Розділу 14 посібника ЗС Канади функції тамбурмажора дещо вужчі, адже він є лише відповідальним за керівництво оркестром при забезпеченні ритуалів, а також за музичні дії (*де для диригента це не прийнятно*) оркестру під час парадів [8]. Видається, що функції тамбурмажора ЗС України описані найбільш повно та полягають у «керуванні військовим

оркестром під час виконання музичних творів службово-стройового репертуару, музичного забезпечення військових ритуалів, дефіле та плац-концертів»[4, 6].

Щодо інструментів, якими користується тамбурмажор для виконання покладених на нього обов'язків, то вони значно різняться. Зокрема, у Канаді це тамбуршток або тонка парадна тростина, що, вірогідно, виправдано навантаженням на тамбурмажора під час проведення різного роду заходів. Вартує уваги вказівка на можливість прикрашання тамбурштока залежно від урочистості. При цьому чітко зазначено, що при обслуговуванні похоронних процесій куля тамбурштока повинна бути задрапірована чорною тканиною.

У США виокремлюють два види тамбурштоків: геральдичний і стандартний. Перші розробляються та затверджуються інститутом геральдики та є унікальними для кожного підрозділу. Більшість геральдичних тамбурштоків зазвичай значно дорожчі та важчі за стандартні. Щодо стандартних тамбурштоків, то вони виготовляються з пластику, склопластику, дерева, металу тощо. Вони бувають різних стилів і розмірів та постачаються приватними компаніями. Натомість додаток 4 до Положення про військово-музичні підрозділи Збройних Сил України передбачає лише термін експлуатації тамбурштока – 5 років, не визначаючи особливостей його конструкції [5].

Керування оркестром за допомогою тамбурштока тамбурмажор здійснює на місці, у русі, під час гри та без гри. Відповідно різними є і його команди. Розглянемо детальніше особливості керування оркестром на місці.

Основне (стройове) положення тамбурмажорів ЗС США, Канади та України є однаковим: тамбурмажор утримує тамбуршток у правій руці нижче кулі паралельно до тулуба. Передпліччя правої руки розташоване під кутом 30 градусів. При цьому великий палець указує на кулю тамбурштока, а ліва рука опущена донизу та притиснута до тулуба.

При переході з основного положення до положення «Підготовка оркестру до гри» тамбурмажор ЗС США повинен перевести тамбуршток правою рукою прямо по тілу, щоб куля торкнулася лівого плеча. Одночасно необхідно утримувати тамбуршток великим, вказівним і середнім пальцем лівої руки в так званій «точці балансу», де вага рівномірно розподіляється між верхом і низом тамбурштока.

У ЗС Канади та України такий перехід є ідентичним, проте, порівняно з США, виконується з незначними відмінностями: тамбурмажор повинен здійснити рухи на два рахунки. Перший – правою рукою нахилити кулю тамбурштока до лівого плеча і перехопити його лівою рукою нижче правої. Другий рух – після відповідної паузи перемістити праву руку в стройове положення.

Приведення до положення «Підняття (опускання) інструментів» у ЗС США виконується із положення «Підготовка оркестру до гри» на п'ять рахунків. На рахунок «Раз», усно командуючи «Інструменти», тамбурмажор захоплює тамбуршток великим і вказівним пальцями правої руки, тримаючи руку прямою вертикально повздовж корпусу. На рахунок «Три» тамбурмажор переміщує тамбуршток вертикально по корпусу, підтримуючи трьома пальцями лівої руки, при цьому ковзаючи правою рукою вниз по тамбурштоку. Це сигналізує музикантам перехід до готовності підняття музичних інструментів. На рахунок «П'ять» тамбурмажор підносить тамбуршток угору. Це сигналізує музикантам про необхідність підготовки до гри.

У ЗС Канади візуальним сигналом тамбурмажора про підняття музичних інструментів є перевернутий тамбуршток. В подальшому тамбурмажор виводить тамбуршток правою рукою перед корпусом, по центру і перпендикулярно. Одночасно ліву руку виводить спереду, захоплюючи наконечник тамбурштока нижче правої руки (приблизно 30 см). На рахунок «Три» тамбуршток вивертається вперед і вгору, тильна сторона правої руки перед підборіддям, тамбуршток перпендикулярний землі, наконечник угорі.

На відміну від ЗС США та Канади, де вказаний прийом проводиться на п'ять та три рахунки відповідно, в ЗС України підйом музичних інструментів здійснюється на чотири рахунки. На рахунок «Раз» наконечник тамбурштока опускається донизу на витягнуту руку під кутом 45 градусів, а тамбуршток одночасно перехоплюється рукою нижче кулі. На рахунок «Два» тамбуршток необхідно перемістити у вертикальне положення наконечником догори перед корпусом. На рахунок «Три» тамбуршток слід підняти догори, при цьому ліву руку опустити донизу та підняти підборіддя. При цьому сигналі музиканти військового оркестру проводять перехоплення музичних інструментів. На рахунок «Чотири» необхідно утримувати кулю

тамбурштока правою рукою та різко опустити її донизу на рівень поясу з подальшим переміщенням кулі праворуч догори на витягнуту руку. При цьому музиканти здійснюють підняття музичних інструментів.

Найбільш оптимальним для практичного застосування видається виконання даного прийому на чотири рахунки, як прийнято у вітчизняній музичній практиці.

Прийом «Закінчення гри оркестру» у ЗС США здійснюється на сім рахунків. На першому рахунку тамбурмажор утримує тамбуршток прямою правою рукою та зігнутою під кутом 30 градусів лівою рукою. При цьому куля тамбурштока знаходиться на лівому плечі, наконечник тамбурштока рівновіддалений між стопами.

На рахунок «Три» слід підняти двома руками тамбуршток у горизонтальне положення безпосередньо над очима. На рахунку «П'ять» тамбурмажор піднімає тамбуршток правою рукою і повертає ліву руку вбік. Це є підготовчим сигналом, який може зберігатися необмежений час. За вісім тактів до закінчення гри оркестру слід підготуватися до сигналу про виконання останнього рахунку. На рахунок «Сім» подається сигнал про закінчення гри, при цьому тамбурмажор піднімає правою рукою тамбуршток у вертикальне положення догори.

У ЗС Канади вказаний прийом прийнято виконувати на п'ять рахунків. На рахунок «Раз» права рука опускається на 30 см вниз по палиці тамбурштока.

На рахунок «Два» тамбуршток піднімають до рівня носа, паралельно землі. На рахунок «Три» тамбурмажор лівою рукою захоплює тамбуршток у верхній частині, а правою відповідно у нижній. На рахунок «Чотири» права рука тамбурмажора витягнута праворуч, тамбуршток піднятий у похиле положення під кутом 45 градусів, куля тамбурштока знаходиться безпосередньо над головою тамбурмажора. Ліва рука притиснута до корпусу. Останній рахунок здійснюється у відповідний такт – тамбурмажор припиняє гру, підводячи тамбуршток правою рукою до обличчя напівкруглими рухами, передпліччя і тамбуршток знаходяться у вертикальному положенні.

У ЗС України короткий прийом «Закінчення гри оркестру з опусканням музичних інструментів» виконується на шість рахунків. На рахунок «Раз» тамбурмажор здійснює підняття тамбурштока догори посередині корпусу та одночасно перехоплює його правою рукою вище наконечника. На

рахунок «Два» слід правою рукою відвести наконечник тамбурштока праворуч на витягнуту руку під кутом 45 градусів та опустити ліву руку донизу. На рахунок «Три» тамбурмажор переміщує тамбуршток до середини корпусу та підносить його догори. На рахунок «Чотири» тамбурмажор опускає тамбуршток донизу. На рахунок «П'ять» кулю тамбурштока необхідно перемістити до лівого плеча та одночасно перехопити його лівою рукою нижче правої. На рахунок «Шість» тамбурмажор опускає праву руку донизу.

Варто взяти до уваги та розглянути можливість упровадження у музичну практику досвід тамбурмажорів ЗС США при виконанні прийому «Закінчення гри оркестру з опусканням музичних інструментів» у частині підготовки до сигналу про виконання останнього рахунку за вісім тактів до закінчення гри оркестру.

Наукова новизна репрезентованої теми полягає в тому, що вперше проведено порівняльне конструктивне дослідження роботи тамбурмажора у військових оркестрах ЗС України, США та Канади; виокремлено провідні аспекти для впровадження їх у діяльність українських військових оркестрів.

Висновки. Діяльність тамбурмажора у військових оркестрах ЗС США, Канади та України має ряд спільних рис. Зокрема, функції тамбурмажора можуть покладатися на військових диригентів або найбільш підготовлених музикантів оркестру. Водночас, відмінними є нормативне закріплення методичних рекомендацій щодо керування військовим оркестром за допомогою тамбурштока, звання, функції тамбурмажора та інструменти, якими здійснюється керування військовим оркестром. Відрізняється також техніка виконання таких прийомів керування військовим оркестром на місці, як «Підготовка оркестру до гри», «Підняття (опускання) музичних інструментів» та «Закінчення гри оркестру».

Видається доцільним запропонувати затвердження методичних рекомендацій щодо керування військовим оркестром за допомогою тамбурштока на рівні керівництва ЗС України, визначити особливості конструкції тамбурштоків для різних підрозділів ЗС України, а також удосконалити прийоми керування оркестром на місці за допомогою тамбурштока відповідно до стандартів НАТО. Такі заходи, на наш погляд, сприятимуть оптимізації системи підготовки та діяльності військово-оркестрової служби ЗС України.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
2. Григор'єв Г. М. Форми концертної діяльності духового оркестру. Культура. Філологія. Музикознавство. К. : Міленіум, 2015. Вип. I (4). С.173–178.
3. Дашковський В. А., Горман О. П., Хованець М. І. Дії осіб військово-музичного підрозділу під час забезпечення урочистих заходів: навчально-методичний посібник. Львів : НАСВ, 2018. 101 с.
4. Дашковський В. А., Горман О. П., Хованець М. І. Керування військовим оркестром за допомогою тамбурштока: навчально-методичний посібник. Львів : НАСВ, 2017. 81 с.
5. Положення про військово-музичні підрозділи Збройних Сил України : Наказ Міністерства оборони України від 05.03.2015 № 104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0319-15> (дата звернення: 17.09.2020 р.)
6. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. 352 с.
7. The Army Drum Major. – Training Circular No. 1-19.50. Headquarters Department of the Army Washington, DC, 15 April 2017 URL: <https://armypubs.army.mil/> (дата звернення: 05.08.2020 р.)
8. The Canadian Forces Manual of Drill and Ceremonial. Chapter 14 – Band Drill. Issued on Authority of the Chief of the Defence Staff 15.06.2014 URL: <https://www.canada.ca/en/services/defence/caf/military-identity-system/drill-manual/chapter-14.html> (дата звернення: 05.08.2020 р.)

References

1. Busel, V. T. (2009). Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language. (Eds.). Kyiv; Irpen: Perun [in Ukrainian].
2. Gryghorjev, G. M. (2015). Forms of concert activity of a brass band. Culture. Philology. Musicology (Issue I (4)), pp. 173–178 [in Ukrainian].
3. Dashkovskyj, V. A., Ghorman, O. P., Khovanec, M. I. Actions of persons of the military-musical unit during the provision of ceremonial events. (2018). Lviv: NAGF [in Ukrainian].
4. Dashkovskyj, V. A., Ghorman, O. P., Khovanec, M. I. Control of a military band with a mace. (2017). Lviv: NAGF [in Ukrainian].
5. Regulations on military-musical subdivisions of the Armed Forces of Ukraine: Order of the Ministry of Defense of Ukraine dated 05.03.2015. № 104. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0319-15> [in Ukrainian].
6. Jutsevych, Ju. Je. Music. Dictionary-reference. (2009). Ternopil: Textbook - Bogdan. [in Ukrainian].
7. The Army Drum Major. – Training Circular No. 1-19.50. Headquarters Department of the Army Washington, DC, 15 April 2017 Retrieved from <http://armypubs.army.mil/> [in English].
8. The Canadian Forces Manual of Drill and Ceremonial. Chapter 14 – Band Drill. Issued on Authority of the Chief of the Defence Staff 15.06.2014 Retrieved from <http://www.canada.ca/en/services/defence/caf/military-identity-system/drill-manual/chapter-14.html> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 27.07.2020
Отримано після доопрацювання 03.09.2020
Прийнято до друку 07.09.2020*